

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา

เนื่องจากมีนักวิชาการและข้าราชการลาวจำนวนหนึ่งแต่อดีตนจนถึงปัจจุบัน คิดว่าลาวไม่มีปรัชญา โดยให้เหตุผลว่าปรัชญาเป็นแนวความคิดที่รับมาจากตะวันตกเท่านั้น ยิ่งไปกว่านั้นยังมีความเชื่อว่า ปรัชญาเป็นเรื่องของการเมืองโดยเฉพาะ ดังนั้นการศึกษาค้นคว้าปรัชญาส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของนักการเมืองและผู้ที่มีสนใจในเรื่องการเมืองเท่านั้น จากการที่ผู้วิจัยได้ศึกษาปรัชญาและเข้าใจความหมายของปรัชญามาพอสมควรจึงเห็นว่าปรัชญาไม่ได้จำกัดเป็นเรื่องของการเมืองโดยเฉพาะ แต่เป็นวิชารวมยอดแห่งสติปัญญาของมนุษย์ เป็นวิชาที่ว่าด้วยโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของมวลมนุษย์ นอกนี้ปรัชญายังเป็นทัศนคติของมวลมนุษย์ในการค้นหาสิ่งจริงแท้ของโลกและจักรวาล เป็นวิชาศึกษาเรื่องความรู้ เรื่องของคุณค่า เรื่องการใช้เหตุผล และเรื่องของความดีความเลวอยู่ด้วย จึงกล่าวได้ว่าปรัชญาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์โดยทั่วไปไม่ได้เฉพาะเจาะจงเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือของประเทศใดประเทศหนึ่งเท่านั้น

จากปัญหาที่กล่าวมานั้นผู้วิจัยจึงต้องการศึกษาให้เห็นชัดว่าลาวจะมีปรัชญาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนหรือไม่? ถ้ามีจะมีลักษณะเป็นอย่างไร? และจะนำมาประยุกต์ใช้กับวิถีชีวิตปัจจุบันในแง่มุมใดบ้าง?

อาศัยปัญหาที่กล่าวมานี้ผู้วิจัยจึงมุ่งประเด็นไปที่การศึกษาแนวความคิดเชิงปรัชญาของลาวเกี่ยวกับโลก ชีวิตของมนุษย์ ความมีอยู่ของโลกอื่นนอกจากโลกมนุษย์ เช่น เมืองฟ้า เมืองแกน เมืองยักษ์ เมืองนาค เป็นต้น ตลอดจนเรื่องของความดี ความเลว ที่ปรากฏอยู่ในตำนานและคัมภีร์เรื่องต่าง ๆ ซึ่งได้เล่าขานสืบทอดกันมาเป็นมรดกของชาวลาวว่าคัมภีร์เหล่านี้ได้กล่าวไว้เป็นประการใดบ้าง

เพื่อต้องการชี้ชัดถึงภูมิปัญญาอันแสดงออกถึงโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของลาวที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะว่าเป็นอย่างไรนั้น ผู้วิจัยจำเป็นต้องค้นคว้าเอกสารทางประวัติศาสตร์ วรรณคดี และคัมภีร์ศาสนาที่จารึกเอาไว้มานานมาแล้วเป็นแหล่งข้อมูล จากการสำรวจตำนานอันเก่าแก่ที่เก็บรักษาไว้ในหอสมุดแห่งชาติของกระทรวงวัฒนธรรมลาวหลายคัมภีร์ เมื่อศึกษาและเปรียบเทียบกันแล้วผู้วิจัยได้ค้นพบว่าคัมภีร์เรื่อง “พระเจ้าเลียบโลก” ซึ่งแต่งขึ้นเมื่อประมาณ 400 ปีมาแล้ว โดยนักปราชญ์นิรนามเป็นเอกสารที่ควรแก่การศึกษาอย่างยิ่ง คัมภีร์เรื่อง “พระเจ้าเลียบโลก” ฉบับที่นำมาทำการศึกษาวิจัยนี้เป็นฉบับที่จารึกด้วยอักษรธรรมในใบลาน มีจำนวน 13 ผูก ประมาณ 500 หน้า

คัมภีร์นี้มีเนื้อหาที่สมบูรณ์ และครอบคลุมถึงภูมิปัญญาอันดั้งเดิมของลาว และจากการสอบถามเจ้าหน้าที่หอสมุดทำให้ทราบว่า “คัมภีร์พระเจ้าเลียบโลก” มีอยู่หลายสำนวนและหลายฉบับ บางผูกก็ได้ปริวรรตและพิมพ์เป็นอักษรไทย ในแบบคัมภีร์ใบลาน เช่น ผูกที่ 1 ผูกที่ 8 และผูกที่ 10 เก็บรักษาอยู่ในวัดศาลาแดง เวียงจันทน์ แต่ฉบับที่สมบูรณ์ที่สุดคือ ฉบับของหอสมุดแห่งชาติที่ได้กล่าวมาแล้ว ในคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกได้กล่าวถึงความคิด วิถีชีวิต ลัทธิความเชื่อ และการปฏิบัติของชนในภูมิภาคแถบนี้ เล่าถึงเหตุการณ์และวิถีชีวิตของคนลาวตั้งแต่ก่อนและภายหลังที่เชื่อกันว่าพระพุทธเจ้าได้เคยเสด็จมา ณ ดินแดนแห่งนี้ ซึ่งตามเนื้อเรื่องได้กล่าวว่า พระพุทธเจ้าได้เสด็จมาโปรดสัตว์ในดินแดนแถบนี้ ได้สั่งสอนธรรมและเปลี่ยนแปลงความคิดและพฤติกรรมของเผ่าชนต่าง ๆ รวมทั้งมนุษย์และอมมนุษย์ (ยักษ์ นาค) ที่ประพฤติดิ ให้ตั้งตนอยู่ในทำนองคลองธรรม

จากคำจำกัดความของคำว่า “ปรัชญา” ที่กล่าวมาแล้ว และจากการที่ผู้วิจัยได้ไปสืบค้นข้อมูลที่ปรากฏในหนังสือเก่าแก่ของลาว ผู้วิจัยจึงมั่นใจว่าคนลาวได้มีปรัชญาเป็นของตนเองมานานแล้ว แต่ยังไม่จัดเป็นระบบเหมือนปรัชญาของตะวันตก แนวความคิดเชิงปรัชญาของคนลาวนั้นได้แฝงอยู่ในรูปของนิทาน หรือตำนานต่างๆ เป็นส่วนใหญ่ ดังที่บ่อแสงคำ วงดาลา เขียนไว้ว่า “คนลาวสมัยก่อนเคยคิดและเชื่อว่านอกจากโลกมนุษย์ แล้วยังมีโลกของผีและแดนอีก นอกจากเมืองมนุษย์ยังมีเมืองฟ้า เมืองแดนอีก (แดนอยู่เมืองบน คนอยู่เมืองล่าง) คนและผีมีการติดต่อกันอยู่เสมอ”¹

ในคัมภีร์ “พระเจ้าเลียบโลก” ฉบับของหอสมุดแห่งชาติลาวได้กล่าวถึงเรื่อง เมืองฟ้า เมืองแดน เมืองยักษ์ เมืองนาค กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์และอมมนุษย์ (ยักษ์ นาค) และการทำความดีความเลวไว้ด้วย ดังที่ได้คัดมาบางตอนพอเป็นสังเขปดังนี้

ตอนที่กล่าวถึงมหาพรหมในเมืองฟ้าและการทำความดี

...ในกาลนั้น มหาพรหมอันอยู่ในชั้นพรหมโลกก็ผ่อดูยังคนทั้งหลายในโลกมนุษย์ ผู้ควรปรารถนาเอาบุญล้นพญานั้นก็หาบ่ได้สักคน ก็เท่านั้นแต่ชายผู้จับกายแม่ลอยน้ำสมุทร ผู้เดียว... ผาฏด้วยอุตสาหะทำเพียรแล มหาพรหมจึงเสด็จจากพรหมโลกลงมาบันดาลเข้าหัวใจชาย ผู้นั้นให้บังเกิดอริคุณาในสัตว์ทั้งหลายให้หลายขึ้น...²

ตอนที่กล่าวถึงเทวดาผู้เป็นใหญ่มีหน้าที่รักษามหาสมุทร

...นางน้อยเมขลา เทวดาตนอยู่รักษาน้ำสมุทรรู้จักได้ฟังคำติเตียนแห่งเทวดา อินทร์ พรหมทั้งหลายจึงนำเอาชายผู้นั้นออกจากน้ำสมุทรสาครนั้นแล³

¹ บ่อแสงคำ วงดาลา, วันนะกะดีลาว (เวียงจันทน์ : โรงพิมพ์แห่งชาติ, 2530), หน้า 29.

² พระเจ้าเลียบโลก ฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว, ผูก 1 หน้า 2.

³ เรื่องเดียวกัน, ผูก 1 หน้า 3.

ตอนที่กล่าวถึงยักษ์และการสั่งสอนให้ยักษ์ละการทำความชั่วตั้งอยู่ในความดี

...ขามันนั้น ยักษ์เสนาก็ได้ขึ้นธรรมเทศนา คณะแห่งพระพุทธเจ้าแล้วก็บังเกิดใจใสรศรัทธายินดีในพระคุณพระพุทธเจ้ามาก จากนั้นพระพุทธเจ้าก็ให้สรณา (คมน) แก่ยักษ์เสนา อันมีพฤติ-กรรมหยาบช้า หากได้ละเลยแล ⁴

...พระยายักษ์ก็ถูกเข้าประนมมือเข้ามา พระพุทธเจ้าก็ทรงให้ศีล 5 แก่ยักษ์ยักษ์ก็สมาทานเอาศีล 5 ⁵

ตอนที่กล่าวถึงนาคและเมืองนาค

...เมื่อนั้นยังมีพญานาคตัวหนึ่งเดินทางถึงเกาะจึงอัศจรรย์และคะเนใจว่ามีของอันประเสริฐมีในสระแห่งนี้ชะแล แล้วมันก็ละเพศแล้วขึ้นสู่สระภา เห็นเกสราศุของพระพุทธเจ้า มันก็ลักเอา 2 องค์ หนีไปสู่มืองนาคชะแล ⁶

ตอนที่กล่าวถึงเรื่องอิทธิฤทธิ์ของเทพเจ้าต่าง ๆ

...แล้วพญาอินทร์ก็ให้วิสุกรรมะ เทวบุตรลงมาแต่งนิรมิตหนทางราบเรียบเพียงงาม คู่แห่งนั้นแล ส่วนพ่อค้าและเทวดาทั้งหลายก็มาหลั่น มหรสพ คบกันได้ 7 วัน... ⁷

จากตัวอย่างที่กล่าวมานั้น ล้วนแต่ชี้ให้เห็นถึงทัศนคติของคนลาวโบราณเกี่ยวกับการหาคำตอบและคำอธิบายเรื่อง การมีอยู่ของโลกมนุษย์และโลกอื่นนอกจากโลกมนุษย์เรื่องความดีความเลว ฉะนั้นหากนำเอาความคิดเหล่านี้มาศึกษาวิเคราะห์ให้ลึกซึ้งแล้วจึงเห็นว่าเป็นเรื่องที่ทำให้ข้อสมมุติฐานที่ว่าคนลาวต้องมีปรัชญาของตนเองมาแล้วเป็นสิ่งที่มีความน่าเชื่อถือและมีน้ำหนักมากขึ้น

จากการศึกษาคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกและตำนานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ เช่น ตำนานหลวงพระบาง ตำนานเมืองเวียงจันทน์ และตำนานการสร้างวัดวาต่างๆ ในประเทศ ส.ป.ป.ลาว ผู้วิจัยจึงสันนิษฐานว่าแนวความคิดเชิงปรัชญาที่แฝงอยู่ในคัมภีร์ “พระเจ้าเลียบโลก” มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนลาวแต่โบราณเป็นอย่างมาก

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อวิเคราะห์และชี้ให้เห็นชัดถึงแนวคิดทางปรัชญาลาวที่ปรากฏในคัมภีร์ “พระเจ้าเลียบโลก”

⁴ เรื่องเดียวกัน, ผูก 3 หน้า 25.

⁵ เรื่องเดียวกัน, ผูก 9 หน้า 4.

⁶ เรื่องเดียวกัน, ผูก 2 หน้า 6.

⁷ เรื่องเดียวกัน, ผูก 2 หน้า 15.

1.2.2 เพื่อศึกษาถึงอิทธิพลของแนวคิดทางปรัชญานั้นๆ ที่มีต่อวิถีชีวิตของชาวลาวในอดีตและปัจจุบัน

1.3 ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

1.3.1 ทำให้เกิดความรู้และความเข้าใจมากขึ้นในแนวคิดเชิงปรัชญาที่เป็นเอกลักษณ์ของลาว

1.3.2 เพื่อให้ตระหนักถึงคุณค่าทางปรัชญาลาวที่เคยมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของลาว ซึ่งจะได้อนุรักษ์ไว้เป็นมรดกแห่งภูมิปัญญาลาวสืบไป

1.4 ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยจะกำหนดขอบเขตของการศึกษาเฉพาะแนวความคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ โดยอาศัยคัมภีร์ “พระเจ้าเลียบโลก” เป็นหลักและอาจจะอาศัยตำนานทางประวัติศาสตร์และศาสนาอื่นๆ ที่มีเนื้อหาในทำนองเดียวกันเป็นส่วนประกอบ เพื่อความสมบูรณ์ครบถ้วนแห่งโลกทัศน์และชีวิตทัศน์ของคนลาวสมัยนั้น

1.5 วิธีการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวิธีการวิจัย 2 วิธี คือ

1.5.1 การวิจัยเอกสาร (โดยการรวบรวมเอกสารมาวิเคราะห์ และจัดกรอบความคิดตามแนวอภิปรัชญาและจริยศาสตร์)

1.5.2 การวิจัยภาคสนาม (โดยการออกแบบสอบถาม)

15.2.1 ประชากร (ศึกษากลุ่มตัวอย่างจำนวน 500 คน)

โดยกำหนดกลุ่มผู้แทน 3 กลุ่ม ทั้งเพศชายและหญิงอย่างละครึ่งแบ่งเป็นกลุ่มที่ 1 นักศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาของชาติ

(1) นักศึกษาจากมหาวิทยาลัยแห่งชาติที่เวียงจันทน์

จำนวน 100 คน

(2) นักศึกษาโรงเรียนสร้างครู(วิทยาลัยครู) จำนวน 100 คน

กลุ่มที่ 2 พระสงฆ์และพระนักศึกษจากสถาบันสงฆ์และวิทยาลัยสงฆ์นครเวียงจันทน์และหลวงพระบางจำนวน 100 รูป

กลุ่มที่ 3 ประชาชนผู้มีคุณวุฒิและวัยวุฒิมีอายุตั้งแต่ 50 ปีขึ้นไปจาก

(1) นครเวียงจันทน์ 100 คน

(2) หลวงพระบาง 100 คน

เหตุผลที่กลุ่มเลือก 3 กลุ่มนี้เป็นผู้แทน คือ

กลุ่มที่ 1 เป็นผู้แทนคนรุ่นใหม่ที่ได้รับการศึกษาอบรมด้วยวิทยาการยุคใหม่

กลุ่มที่ 2 เป็นผู้แทนของสถาบันพระสงฆ์ผู้เคยมีบทบาททางสังคมลาวมาก่อน

กลุ่มที่ 3 เป็นผู้แทนบุคคลทั่วไปที่มีวิสัยทัศน์และคุณวุฒิ มีประสบการณ์ทั้งเคยผ่านวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม และได้เห็นการเปลี่ยนแปลงของการปกครองของลาวจะได้เป็นผู้แทนของผู้ที่มีแนวความคิดแบบดั้งเดิมเพื่อการเปรียบเทียบ

1.5.2.2 พื้นที่

(1) นครหลวงเวียงจันทน์

(2) เมืองหลวงพระบาง

1.5.2.3 เครื่องมือการวิจัย

(1) แบบสอบถาม 500 ชุด

(2) การสัมภาษณ์

(3) การสังเกต

1.6 งานเขียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

16.1 กัตติญญ ชูชื่น, “พระเจ้าเลียบโลกฉบับล้านนา : บทวิเคราะห์”, วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, ศิลปากรมหาวิทยาลัย, 2525.

ผู้วิจัยได้ทำการวิจัยในเชิงวรรณกรรมเพื่อให้ทราบถึงอิทธิพลสำคัญที่ทำให้เกิดการเรียบเรียงวรรณกรรมเรื่องนี้ขึ้น และเพื่อศึกษาอักษรไทยวนที่ใช้ในการจารึกใบลานและวิวัฒนาการของตัวอักษรภาษาที่ใช้

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยนำมาเปรียบเทียบเรื่องราวและแนวความคิดระหว่างคัมภีร์พระเจ้าเลียบโลกฉบับอักษรไทยวน (ล้านนา) และอักษรลาวโบราณ (ฉบับหอสมุดแห่งชาติลาว)

16.2 จงดี ยังยืน, “การศึกษาเปรียบเทียบแนวความคิดทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ในคัมภีร์ภควัทคีตา และคัมภีร์เต๋าเตอจิง”, วิทยานิพนธ์ระดับมหาบัณฑิต, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 2527.

ผู้วิจัยได้มุ่งสู่การทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกี่ยวกับหลักคำสอนทางอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ที่ปรากฏในคัมภีร์ภควัทคีตาและคัมภีร์เต๋าเตอจิง นอกจากนี้ผู้วิจัยยังช่วยให้เข้าใจแนวความคิดทางปรัชญาตะวันออกด้านอภิปรัชญาและจริยศาสตร์ซึ่งมีอารยธรรมจีนและอินเดียเป็นพื้นฐาน

ปริญญานิพนธ์เล่มนี้จะช่วยให้ผู้วิจัยนำมาเป็นกรอบในการศึกษาวิเคราะห์ทางอภิปราย และจริยศาสตร์ชาวตะวันตกโดยกระบวนการศึกษาจากคำภีร์ซึ่งเป็นเรื่องที่ใช้วิธีการศึกษาแนวเดียวกันกับสิ่งที่ผู้วิจัยศึกษาปรัชญาในคัมภีร์ “พระเจ้าเลียบโลก”

1.6.3 น้อย พงษ์สนิท, ปรัชญาจีน, 2533.

ผู้เขียนเริ่มต้นด้วยการเสนอประวัติศาสตร์ของจีนโดยย่อเพื่อให้เห็นวัฒนธรรมสังคม และวิถีชีวิตของคนจีน จากนั้นได้ให้ความแตกต่างระหว่างปรัชญาจีนกับปรัชญาตะวันตก แล้วจึงนำลัทธิสำคัญของปรัชญาจีนมาเสนอ เช่น ลัทธิหยิน-หยาง ลัทธิขงจื๊อ ลัทธิมอ ลัทธิหมิง ลัทธิฟา และลัทธิเต๋า เฉพาะลัทธิหยิน-หยาง และลัทธิเต๋านั้น เป็นลัทธิที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการกำเนิดของโลกและจักรวาล

หนังสือเล่มนี้จะให้กรอบที่จะบอกว่าปรัชญาและวันออกนั้นกล่าวเรื่องอะไรบ้าง

1.6.4 บ่อแสงคำ วงดาลา, วันนะคะคีลาว, 2530.

ผู้เขียนทำการวิเคราะห์วันนะคะคีลาวแต่โบราณจนถึงปัจจุบัน โดยได้แบ่งหัวข้อการวิเคราะห์เป็น 3 กลุ่มใหญ่ เช่น เนื้อหาของเรื่อง ศิลปะของเรื่อง และลักษณะเหลือเชื่อและลึกลับของเรื่องในกลุ่มความลึกลับของเรื่อง ผู้แต่งได้วิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งที่อยู่เหนือความสามารถสัมผัสของประสาททั่วไป จากแนวทางการวิเคราะห์นี้ ผู้วิจัยเห็นว่าน่าจะเป็นประโยชน์ในเบื้องต้น ที่เป็นแนวส่องทางแก่ผู้วิจัยได้บ้าง